

Försvarsutskottets betänkande 2025/26:FöU16

Ändrade regler om tillstånd och tillsyn för Totalförsvarets forskningsinstitut

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag om ändrade regler om tillstånd och tillsyn för Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). Regeringen föreslår i propositionen att FOI ska omfattas av samma reglering som Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk och Försvarets radioanstalt dels i fråga om tillstånd och tillsyn inom miljö- och hälsoskyddsområdet, dels i fråga om tillsyn på strålskyddsområdet och livsmedelsområdet. Förslagen i propositionen syftar till att skapa en enhetlighet i regleringen av tillstånd till miljöfarlig verksamhet och tillsyn över försvarsverksamhet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 2 juli 2026.

Behandlade förslag

Proposition 2025/26:178 Ändrade regler om tillstånd och tillsyn för Totalförsvarets forskningsinstitut.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden.....	5
Ändrade regler om tillstånd och tillsyn för Totalförsvarets forskningsinstitut	5
Utskottets ställningstagande.....	6
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	7
Propositionen	7
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	8

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Ändrade regler om tillstånd och tillsyn för Totalförsvarets forskningsinstitut

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i miljöbalken,
2. lag om ändring i lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter,
3. lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900),
4. lag om ändring i strålskyddslagen (2018:396).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2025/26:178 punkterna 1–4.

Stockholm den 5 maj 2026

På försvarsutskottets vägnar

Peter Hultqvist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Hultqvist (S), Jörgen Berglund (M), Helén Pettersson (S), Björn Söder (SD), Johan Andersson (S), Helena Bouveng (M), Erik Ezelius (S), Alexandra Anstrell (M), Hanna Gunnarsson (V), Mikael Oscarsson (KD), Mikael Larsson (C), Lars Püss (M), Per Söderlund (SD), Markus Selin (S), Ann-Sofie Alm (M), Fredrik Malm (L) och Ulf Holm (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2025/26:178 Ändrade regler om tillstånd och tillsyn för Totalförsvarets forskningsinstitut. I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Det har inte väckts några följdmotioner med anledning av propositionen.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) ska omfattas av samma reglering som Försvarmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk och Försvarets radioanstalt dels i fråga om tillstånd och tillsyn inom miljö- och hälsoskyddsområdet, dels i fråga om tillsyn på strålskyddsområdet och livsmedelsområdet. Förslagen i propositionen syftar till att skapa en enhetlighet i regleringen av tillstånd till miljöfarlig verksamhet och tillsyn över försvarsverksamhet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 2 juli 2026.

Utskottets överväganden

Ändrade regler om tillstånd och tillsyn för Totalförsvarets forskningsinstitut

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i fyra lagar som innebär ändrade regler om tillstånd och tillsyn för Totalförsvarets forskningsinstitut.

Bakgrund och gällande rätt

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) är en statlig myndighet som bedriver forskning, metod- och teknikutveckling samt utredningarbete för totalförsvaret. För att möjliggöra verksamheten har FOI tillgång till speciallaboratorier för kemiska och biologiska vapen, marina experimentstationer, superdatorer, laboratorier för explosiva föremål och verkstäder. Myndigheten bedriver även viss försvarsunderrättelseverksamhet.

Försvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM) är en oberoende tillsynsfunktion inom Försvarsmakten. FIHM bedriver tillsyn enligt miljöbalken över Försvarsmakten, Försvarets materielverk (FMV), Fortifikationsverket och Försvarets radioanstalt (FRA). Uppdraget innefattar bl.a. tillsyn inom området miljö- och hälsoskydd, vilket inkluderar avfallshantering och kemikalier.

Enligt gällande rätt omfattas inte FOI av samma reglering när det gäller tillstånd till och anmälan om miljöfarlig verksamhet som Försvarsmakten, FMV, Fortifikationsverket och FRA. Likaså utövar FIHM inte tillsyn över FOI:s verksamhet inom miljö- och hälsoskyddsområdet, livsmedelskontroll eller strålskyddsområdet.

Propositionen

Regeringen anför i propositionen att FOI bedriver verksamhet av samma karaktär och betydelse för Sveriges försvar som övriga försvarsmyndigheter. Verksamheten präglas alltså av samma särart och därmed behov av särskilda bestämmelser i fråga om tillstånd, tillsyn och kontroll som övriga försvarsmyndigheter. Att FOI i dag inte omfattas av samma reglering som övriga försvarsmyndigheter riskerar enligt regeringen att leda till negativa konsekvenser för totalförsvaret. Det finns därför behov av att FOI ska omfattas av motsvarande reglering som Försvarsmakten, FMV, Fortifikationsverket och FRA i fråga om tillstånd till och anmälan om miljöfarlig verksamhet. Likaså bör FIHM ansvara för tillsynen över FOI i fråga om miljö- och hälsoskydd, livsmedelsområdet och strålskydd. Även när det gäller

överklaganden och överlämnande av mål finns det ett behov av att FOI omfattas av motsvarande reglering som övriga försvarsmyndigheter. I propositionen föreslår regeringen de lagändringar som behövs för att tillgodose dessa behov.

Förslagen innebär bl.a. följande:

- Ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet som rör FOI ska prövas av länsstyrelsen.
- Mark- och miljödomstolen ska överlämna statliga myndigheters beslut som rör FOI till regeringen för prövning.
- Miljöorganisationers särskilda möjlighet att överklaga beslut som rör FOI på miljö- och hälsoskyddsområdet begränsas.
- Möjligheten för en tillsynsmyndighet att överlämna tillsynsuppgifter till försvarsinspektören för hälsa och miljö inom strålskyddsområdet utvidgas till att även omfatta verksamhet som bedrivs av FOI.

Regeringen föreslår att lagändringarna träder i kraft den 2 juli 2026.

Utskottets ställningstagande

Propositionen har inte lett till några motionsyrkanden eller andra invändningar under utskottsbehandlingen. Utskottet anser att regeringens lagförslag är ändamålsenligt utformade och att de bör antas av riksdagen.

BILAGA I

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2025/26:178 Ändrade regler om tillstånd och tillsyn för Totalförsvarets forskningsinstitut:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i miljöbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900).
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i strålskyddslagen (2018:396).

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 8 §, 15 kap. 56 §, 16 kap. 13 §, 21 kap. 7 § och 26 kap. 3 § miljöbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.**8 §¹**

Ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet prövas av mark- och miljödomstolen.

Regeringen får meddela föreskrifter om att ansökan om tillstånd för vissa slag av verksamheter ska prövas av länsstyrelsen. Regeringen får meddela föreskrifter om att en kommunal nämnd ska pröva frågor om tillstånd om den miljöfarliga verksamheten kan antas ha en liten miljöpåverkan. Tillstånd som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt ska alltid prövas av länsstyrelsen.

Regeringen får meddela föreskrifter om att ansökan om tillstånd för vissa slag av verksamheter ska prövas av länsstyrelsen. Regeringen får meddela föreskrifter om att en kommunal nämnd ska pröva frågor om tillstånd om den miljöfarliga verksamheten kan antas ha en liten miljöpåverkan. Tillstånd som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt eller *Totalförsvarets forskningsinstitut* ska alltid prövas av länsstyrelsen.

Anmälan om miljöfarlig verksamhet ska, enligt föreskrifter som meddelas av regeringen, göras till försvarsinspektören för hälsa och miljö, länsstyrelsen eller kommunen.

Lydelse enligt prop. 2025/26:108

Föreslagen lydelse

15 kap.**56 §**

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får för Försvarsmaktens, Fortifikationsverkets, Försvarets materielverks och Försvarets radioanstalts verksamhet meddela *särskilda*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får för Försvarsmaktens, Fortifikationsverkets, Försvarets materielverks, Försvarets radioanstalts och *Totalförsvarets forskningsinstitut* verksamhet meddela föreskrifter

¹ Senaste lydelse 2017:782.

föreskrifter som avviker från det som annars anges i detta kapitel. som avviker från det som annars anges i detta kapitel.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

13 §²

Överklagbara domar och beslut om tillstånd, godkännande eller dispens enligt denna balk, om upphävande av skydd av områden enligt 7 kap. eller om tillsyn enligt 10 kap. eller i sådana frågor enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, får överklagas av en ideell förening eller en annan juridisk person som

1. har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen,
2. inte är vinstdrivande,
3. har bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år, och
4. har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att verksamheten har allmänhetens stöd.

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller även om överklagandet enbart avser ett villkor eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet och även om domen eller beslutet är resultatet av en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 7, 10, 13 eller 13 a § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller 16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte domar och beslut som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt.

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller även om överklagandet enbart avser ett villkor eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet och även om domen eller beslutet är resultatet av en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 7, 10, 13 eller 13 a § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller 16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte domar och beslut som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt eller *Totalförsvarets forskningsinstitut.*

Den som vill överklaga med stöd av första eller andra stycket ska göra det innan tiden för överklagande har gått ut för parterna och sakägarna.

Lydelse enligt prop. 2025/26:202

Föreslagen lydelse

21 kap.

7 §

Om mark- och miljödomstolen finner att en verksamhet eller åtgärd endast kan tillåtas enligt

Om mark- och miljödomstolen finner att en verksamhet eller åtgärd endast kan tillåtas enligt

² Senaste lydelse 2023:632.

2 kap. 9 § första stycket eller 10 § eller enligt 7 kap. 29 § eller att det finns förutsättningar att avstå från att besluta om bestämmelser och villkor med stöd av 24 kap. 10 a §, ska mark- och miljödomstolen med eget yttrande överlämna frågan till regeringen för prövning. Detsamma gäller om regeringen ska pröva tillåtligheten enligt 17 kap. 1 § eller om regeringen har förbehållit sig prövningen av tillåtligheten enligt 17 kap. 3 §.

Om mark- och miljödomstolen finner att ett mål hos domstolen rör även ett annat allmänt intresse av synnerlig vikt än sådant som avses i 1 kap. 1 §, ska domstolen med eget yttrande överlämna målet till regeringen för prövning. Detsamma gäller om Naturvårdsverket eller Havs- och vattenmyndigheten begär att målet av sådan anledning ska överlämnas till regeringen. Är det fråga om en statlig myndighets beslut som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk *eller* Försvarets radioanstalt, ska domstolen alltid med eget yttrande överlämna ärendet till regeringen för prövning.

2 kap. 9 § första stycket eller 10 § eller enligt 7 kap. 29 § eller att det finns förutsättningar att avstå från att besluta om bestämmelser och villkor med stöd av 24 kap. 10 a §, ska mark- och miljödomstolen med *ett* eget yttrande överlämna frågan till regeringen för prövning. Detsamma gäller om regeringen ska pröva tillåtligheten enligt 17 kap. 1 § eller om regeringen har förbehållit sig prövningen av tillåtligheten enligt 17 kap. 3 §.

Om mark- och miljödomstolen finner att ett mål hos domstolen rör även ett annat allmänt intresse av synnerlig vikt än *ett* sådant som avses i 1 kap. 1 §, ska domstolen med *ett* eget yttrande överlämna målet till regeringen för prövning. Detsamma gäller om Naturvårdsverket eller Havs- och vattenmyndigheten begär att målet av *en* sådan anledning ska överlämnas till regeringen. Är det fråga om en statlig myndighets beslut som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt *eller Totalförsvarets forskningsinstitut*, ska domstolen alltid med *ett* eget yttrande överlämna ärendet till regeringen för prövning.

Lydelse enligt prop. 2025/26:108

Föreslagen lydelse

26 kap.

3 §

Tillsynen utövas av Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, försvarsinspektören för hälsa och miljö, länsstyrelsen, andra statliga myndigheter och kommunerna (tillsynsmyndigheter) enligt föreskrifter som meddelas av regeringen.

Bestämmelser om tillsyn finns också i lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

Varje kommun utövar genom den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer tillsyn inom kommunen över

1. miljö- och hälsoskyddet enligt 9 kap. med undantag för sådan miljöfarlig verksamhet som kräver tillstånd, och

2. avfallshanteringen enligt 15 kap. med undantag för sådan hantering av avfall som kommunen ansvarar för enligt 15 kap. 12, 13 och 19 §§ och föreskrifter som har meddelats med stöd av 15 kap.

Regeringen får meddela föreskrifter om att en tillsynsmyndighet får överlåta åt en kommun som begär det att i ett visst avseende utöva sådan tillsyn som annars skulle skötas av en statlig tillsynsmyndighet. Detta gäller inte verksamheter som utövas av Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt.

Regeringen får meddela föreskrifter om att en tillsynsmyndighet får överlåta åt en kommun som begär det att i ett visst avseende utöva sådan tillsyn som annars skulle skötas av en statlig tillsynsmyndighet. Detta gäller inte verksamheter som utövas av Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt eller *Totalförsvarets forskningsinstitut.*

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2026.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter

Härigenom föreskrivs att 32 § lagen (2006:805) om foder och animaliska biprodukter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 §¹

Beslut av Jordbruksverket eller av en annan statlig förvaltningsmyndighet enligt denna lag, enligt de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt de EU-bestämmelser som lagen kompletterar, får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Detsamma gäller beslut som har meddelats av ett organ med delegerade uppgifter eller av en fysisk person som har delegerats vissa uppgifter.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut som gäller Försvarsmakten eller Försvarets materielverk överklagas dock till regeringen.

Beslut som gäller Försvarsmakten, Försvarets materielverk eller Totalförsvarets forskningsinstitut överklagas dock till regeringen.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 2021:170.

3 Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:900)

Härigenom föreskrivs att 13 kap. 7 och 12 §§ plan- och bygglagen (2010:900) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 kap.

7 §¹

Om ett ärende som har överklagats hos en mark- och miljödomstol rör en fråga som har särskild betydelse för Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk *eller* Försvarets radioanstalt och domstolen inte kan avgöra målet utan att pröva frågan, ska domstolen överlämna målet till regeringen för prövning.

Om ett ärende som har överklagats hos en mark- och miljödomstol rör en fråga som har särskild betydelse för Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt *eller Totalförsvarets forskningsinstitut* och domstolen inte kan avgöra målet utan att pröva frågan, ska domstolen överlämna målet till regeringen för prövning.

12 §²

En sådan ideell förening eller annan juridisk person som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken får överklaga

1. ett beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan vars genomförande kan antas medföra en betydande miljöpåverkan på grund av att planområdet får tas i anspråk på ett sådant sätt som anges i 4 kap. 34 § andra stycket denna lag, och

2. ett beslut att ge bygglov eller positivt förhandsbesked för en åtgärd som anges i 4 kap. 2 § första stycket 3 a och som ska föregås av en bedömning av om åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte beslut som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk *eller* Försvarets radioanstalt.

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte beslut som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt *eller Totalförsvarets forskningsinstitut*.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 2025:974.

² Senaste lydelse 2021:785.

4 Förslag till lag om ändring i strålskyddslagen (2018:396)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 3 § och 10 kap. 2 § strålskyddslagen (2018:396) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

3 §

Regeringen får meddela föreskrifter om att en tillsynsmyndighet får överlämna tillsynsuppgifter till

1. försvarsinspektören för hälsa och miljö i fråga om verksamhet som utövas av Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Fortifikationsverket *eller* Försvarets radioanstalt, och

1. försvarsinspektören för hälsa och miljö i fråga om verksamhet som utövas av Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Fortifikationsverket, Försvarets radioanstalt *eller Totalförsvarets forskningsinstitut*, och

2. en kommunal nämnd som fullgör uppgifter inom miljö- och hälso-skyddsområdet i fråga om andra verksamheter än sådana som anges i 1.

10 kap.

2 §

Beslut enligt denna lag får överklagas.

Beslut som avser Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Fortifikationsverket *eller* Försvarets radioanstalt *eller* ytterligare villkor enligt 6 kap. 22 § överklagas till regeringen. Andra beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Beslut som avser Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Fortifikationsverket, Försvarets radioanstalt *eller Totalförsvarets forskningsinstitut* *eller* ytterligare villkor enligt 6 kap. 22 § överklagas till regeringen. Andra beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2026.